

به توپ بستن بارگاه امام رضا(ع)

۱۰ فروردین ۱۴۰۱ ساعت ۱۳:۳۱

حمله قزاقان روسی مستقر در مشهد به حرم حضرت امام رضا(ع) حادثه ای بود که در حقیقت در واکنش به رد اولتیماتوم روسیه به ایران برای انحلال ۴۸ ساعته «ژاندارمری خزانه» صورت گرفت .

روز ۱۰ فروردین ۱۲۹۱ خورشیدی نظامیان روس مستقر در مشهد بارگاه حضرت امام رضا (ع) را به توپ بستند. در اثر این حمله سردرها و گلدسته های حرم ویران شد، خزانه آستانه قدس غارت گردید و تعداد زیادی از زائران به شهادت رسیدند.

این حادثه که از تلخ ترین و پر تلفات ترین حوادث عصر مشروطیت است، در شرایطی به وقوع پیوست که در ایران مجلس شورا دائر نبود. مجلس دوم به دستور ناصرالملک نایب السلطنه و توسط پیرم خان ارمنی رئیس نظمیه تعطیل شده بود (۲ بهمن ۱۲۹۰)، بسیاری از روزنامه نگاران و سیاستمداران مخالف دولت تبعید شده بودند (۶ بهمن ۱۲۹۰) مورگان شوستر آمریکایی خزانه دار کل ایران با تهدید روس ها برکنار و مسیو مرنارد بلژیکی طرفدار روسیه جایگزین وی شده بود (۱۵ بهمن ۱۲۹۰) از سوی دیگر نظامیان روسیه در بسیاری از شهرها از جمله گیلان ، تبریز، رشت، قزوین و مشهد حضور فعال داشتند.

حمله قزاقان روسی مستقر در مشهد به حرم حضرت امام رضا(ع) حادثه ای بود که در حقیقت در واکنش به رد اولتیماتوم روسیه به ایران برای انحلال ۴۸ ساعته «ژاندارمری خزانه» صورت گرفت . «ژاندارمری خزانه» نیرویی بود که مورگان شوستر آمریکایی خزانه دار کل ایران ، آن را برای وصول مالیات از متنفذین تشکیل داده بود (۲۵ خرداد ۱۲۹۰) و یک افسر انگلیسی به نام «ماژور استوکس» که وابسته نظامی سفارت انگلیس بود را به ریاست آن گماشته بود. دولت روسیه «ژاندارمری خزانه» را مخالف سیاست و منافع خود در ایران می دانست از این رو هشدار جدی با سه اصل به دولت ایران داد و برای اجرای آن چهل و هشت ساعت ضرب الاجل مقرر کرد (هشتم آذر ۱۲۹۰). اخراج شوستر از ایران، پرداخت مخارج لشکر کشی روسها به ایران ، و استخدام اتباع خارجی بانظر و اجازه دولتهای روس و انگلیس شرط های دولت روسیه بود. گفتنی است که مجلس شورای ملی در این زمان تعطیل بود ولی با فراخوانی نمایندگان جلسه اضطراری و فوق العاده تشکیل داد و به اولتیماتوم دولت روسیه اعتنایی نکرد و شرط های آن را نپذیرفت (۱۰ آذر ۱۲۹۰). به همین علت قزاقان روسی مستقر در گیلان و تبریز جنایات فراوانی مرتکب شدند و قزاقانی که در مشهد بودند حرم امام رضا(ع) را به توپ بستند و شماری از مردم را شهید یا مجروح کردند.

حادثه به توپ بستن بارگاه حضرت ثامن الائمه، جلوه دیگری از رویارویی نظامیان روس بامشروطه خواهان بود. روسها جنایت خود

را با این بهانه که حرم امام رضا مأمّن مبارزان و مشروطه خواهان شده آغاز کردند و در ساعت ۴۵/۱۶ بعداز ظهر روز ۱۰ فروردین ۱۲۹۱ باهدایت «پرنسداپیژا» سرکنسول روسیه تزاری درمشهد و با اطلاع «سرپرسی سایکس» سرکنسول انگلیس دراستان خراسان بارگاه حضرت رضا(ع) را به توپ بستند.

روزنامه «میدل ایست» چاپ لندن در آن زمان گزارش این حادثه را چنین تشریح کرد: «... روس ها یک آتشبار توپ صحرایی مرکب از چهار عراده توپ رادر فاصله نیم کیلومتری مشهد درخیابانی که منتهی به صحن می شود مستقر کردند و درچهار نقطه اطراف آن مسلسل‌های ماکسیم کارگذاشتند، واین درحالی بود که سربازان پیاده کلیه منطقه رامحاصره کرده بودند. بمباران دوساعت طول کشید و درحدود دویست گلوله سنگین شلیک شد، که توأم با رگبار دائمی مسلسلها بود. به گنبدطلائی و گنبدکاشیکاری آبی صدمات زیادی واردشد. اندکی پس ازغروب آفتاب یکی ازمسلسلهای ماکسیم را انتقال دادند و آن را برفراز کاروانسرای مشرف به صحن مستقر کردند، که بدون هیچ تشخیص و تمیزی به مردم شلیک می کرد. یک مسلسل ماکسیم دیگر نیز گلوله های خود را به سمت محل آرامگاه، که مقدس ترین بخش حرم است، خالی کرد وچندین نفر را کشت. برخی از زنها که می کوشیدند فرار کنند، در چاه مستراح افتادند و دیگران نیز روی آنان هل داده شدند. سربازان روس ، هم مردگان و هم زندگان را از هر چه شیء گرانبها که داشتند برهنه کردند. روی هم درحدود دویست نفر از مردم به قتل رسیدند، ولی به هیچ یک از آشوبگران آسیبی وارد نشد. آستان قدس غارت شد و بیشتر اشیای گرانبها، قالیها و نسخه های خطی آن به تاراج رفت و سپس به مدت دو روز ازطرف روسها مهر وموم شد...» واکنش دولت ایران دربرابر این حادثه خونین سکوتی بهت زده بود.

منابع :

پورتال اهل بیت

ایران در بازی بزرگ، آنتونی وین، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، نشرپیکان، ۱۳۸۳، ص ۲۸۹

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۹۹۴۵/توپ-بستن-بارگاه-پستند>